

Đề bài

Bình giảng đoạn thơ trích
trong phần đầu bài

Bên kia sông Đuống của Hoàng Cầm:

Sông Đuống trôi đi
Một dòng lấp lánh
Nằm nghiêng nghiêng trong kháng
chiến trường kì
Xanh xanh bãi mía bờ dâu
Ngô khoai biêng biếc.

Bài làm

Quê hương tác giả ở nam phần sông Đuống. Khi giặc Pháp đến đánh chiếm quê hương thì Hoàng Cầm đang công tác văn nghệ tại Việt Bắc. Đêm tháng 4-1948, nhà thơ nghe được tin này, cảm xúc tuôn trào, chỉ trong nửa đêm, *Bên kia sông Đuống* đã ra đời. Đây có thể coi là tác phẩm xuất sắc nhất của Hoàng Cầm. Nhớ đến quê hương, tác giả nhớ về sông Đuống trước tiên:

*Sông Đuống trôi đi
Một dòng lấp lánh
Nằm nghiêng nghiêng trong kháng chiến trường kì*

Các câu thơ trải ra êm đềm, thanh âm phối hợp rất hài hòa, tạo nên âm điệu gợi cảm, êm đềm. Con sông tĩnh tại quá, bằng lặng quá. *Sông Đuống trôi đi*, ngoại trừ tên sông gieo một âm trắc, các thanh bằng tạo một cảm giác nhẹ nhàng, bình yên. Câu thơ dường như dài ra, man mác. Vô tình hay hữu ý, trong câu thơ này tên sông tạo một nốt nhấn trong nền âm bằng phẳng như dòng sông.

Cũng tả con sông, dòng sông, sao nhà thơ không viết:

Sông Đuống trôi đi, một dòng lấp lánh

Ngắt câu, vần điệu không thay đổi nhưng rõ ràng cái thể của đã rất khác: câu thơ vội vã quá.

Với Hoàng Cầm, con sông đến với cảm giác bình an, trong trẻo. Rồi mới đến thị giác: *lấp lánh*. Bởi thế nên câu thơ đang trôi bỗng xuống dòng, về trên nhiều thanh bằng, về dưới nhiều thanh trắc. Sự phối hợp thanh nhuần nhuyễn tạo ấn tượng hài hòa, sống động. Câu thơ tách ra, tạo một thể tự tại ngàn đời của sông Đuống. Tách riêng ra như vậy, Hoàng Cầm như muốn hiểu: *Sông Đuống trôi đi* không có gì cản trở, không có gì ngăn được, phá được về tĩnh tại chảy trôi ấy.

Sau này, ta cũng xúc cảm cùng Tế Hanh:

*Quê hương tôi có con sông xanh biếc
Nước gương trong soi tóc những hàng tre
Tâm hồn tôi là một buổi trưa hè
Tỏa nắng xuống lòng sông lấp loáng.*

(Nhớ con sông quê hương)

Trong câu thơ Hoàng Cầm vẫn cái *lấp lánh* tựa như *lấp loáng* ấy. Phải chăng, lấp lánh một tuổi thơ, lấp lánh một cánh diều, lấp lánh một trời cao xanh biếc, lấp lánh gương mặt quê hương?

Sông Đuống đến với hồn người đọc với sắc thái như vậy đấy. Trước hết là dáng bình yên, rồi về đẹp. Vậy sao Hoàng Cầm lại tha thiết quá với dáng vẻ tự tại, quá đối bình yên êm ả? Phải đọc đến, cảm đến dáng nằm của con

sông ta mới hiểu. Sông Đuống *nằm nghiêng nghiêng trong kháng chiến trường kì*. Từ láy toàn phần *nghiêng nghiêng* trong *nằm nghiêng nghiêng* tạo âm điệu đặc sắc cho câu thơ. Câu thơ như chia ra làm hai. Phần đầu như tuân theo tính chất sẵn có của câu đầu với các âm bằng trải dài, êm đềm, rồi phần sau thoát gợn lên những âm trắc *kháng chiến*. Con sông tưởng chừng cuộn lên, trở mình, xao động. Với một dáng nằm hết sức đặc biệt, sông Đuống thoát hiện ra dáng vẻ con người. Như trăn trở, không ngủ được, Hoàng Cầm hòa nhập cả hồn mình vào dòng sông. Ông để tâm hồn một người con của đất mẹ, tâm hồn người trai làng bảo vệ quê hương vào hồn sông. Con sông mang dáng dấp trầm tư suy nghĩ, xót xa trăn trở. Nó như hòa nhập làm một với *những khuôn mặt búp sen, những cô hàng xén răng đen, những cụ già phơ phơ tóc trắng...* Người đọc cảm thấy với một dáng dấp như thế, con sông đang cố sức nghiêng mình, tròn vòng chày lại để chở che, ôm ấp, đưa mình ra ngoài hừng đờ cho dân làng trong vùng những khổ đau, bom đạn chiến tranh. Cuối bài thơ, Hoàng Cầm có tưởng tượng đến hình ảnh:

*Sông Đuống cuộn cuộn trôi
Để nó cuốn phăng ra biển
Bao nhiêu đồn giặc toi bờ*

là hình ảnh sông Đuống chiến thắng. Con sông không còn êm đềm nữa.

Chính trong bối cảnh chiến tranh nên Hoàng Cầm mới tha thiết với vẻ bình yên của sông Đuống. Cùng trong chiến tranh, nhà thơ mới thấy được dáng nằm mới lạ của sông Đuống. Con sông mang theo cả tâm hồn yêu tự do, hòa bình, yêu làng quê của con người.

*Xanh xanh bãi mía bờ dâu
Ngô khoai biêng biếc*

Hoàn tất bức tranh sinh động của dòng sông là kết quả dòng nước ngọt ngào của nó. Rất mượt mà, gợi cảm. *Xanh xanh, biêng biếc*, hai từ láy làm ta nao lòng. Nó làm mía dâu như mướt xanh hơn, ngô khoai tươi tốt hơn. Ngô, khoai làm sao mà biêng biếc? Thế nhưng ta lại dễ dàng đồng tình với tác giả: *biêng biếc*. Lòng ta biêng biếc nhớ thương. Đây là từ có thể tả màu sắc, lại có thể diễn đạt cảm xúc. Rõ ràng từng giọt nắng, giọt nước, chiếc lá đơn sơ, bình dị nhất cũng lấp lánh màu sắc yêu thương, nhớ tiếc của nhà thơ...